

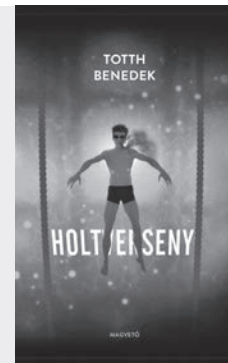
ról, aki először kedvesnek és jópofának tűnik, kiderül, hogy valójában önző és hatalmaskodó, akiben egy csepp igazságérzet sincs. A Nagymamáról kiderül, hogy jelentéseket írt, a Nagypapáról, hogy a pletykák ellenére mégsem volt a rendszer embere, a hős vasgyári munkások a mű végén bosszúszomjas csöcselékké válnak stb. Természetesen mindezt még tovább lehet árnyalni, hiába derül ki például a Nagymama besúgói múltja, azért, amit tett, nem tudjuk elítélni.

A regény azt sugallja, hogy az újjászületés, az új (remélhetőleg jobb) rendszer felépítése időt igényel, és egyáltalán nem ígérkezik zökkenőmentesnek. Ha van a *Máglyában* követendő példa, akkor az talán a cselekményben vissza-visszatérő hangyáké, akiknek az otthonát a Nagymama néhány perc alatt lerombolta, ahhoz viszont, hogy újjáépítsék, ennél sokkal több időre van szükségük.

Dragomán új regényével kétségtelenül alapos és jó munkát végzett – megérte rá kilenc évet várni. Természetesen megfogalmazódott bennem néhány kérdés és kétség a történetet illetően, de ezek nem olyan komolyak, hogy a mű erősebb részei ne ellensúlyoznák őket. Egyvalami azonban még most is gondolkodóba ejt: vajon jó választás volt-e Emma szemén keresztül bemutatni a világot, illetve nem lett volna-e jobb, ha a vele történeteknek szervezesebb részét képezi a szabadság problematikája? A forradalom az ő életében is változást hoz, a nagymamája magához veszi, az intézetből egy új környezetbe kerül, de ennek ellenére végig úgy érezzük, hogy csak fül- és szemtanúja az eseményeknek. Azt, hogy milyen nehéz is szabadnak lenni, nem tapasztalja meg látványosan – semmiképp sem annyira, mint a regény további szereplőinek jó része –, erről csak mások példáján, mások elbeszéléseiből kap képet. Igaz ugyan, hogy általa, a vele történt epizódyszerű események révén tökéletesen bemutatatható, hogy a diktatúra megdöntése ellenére az emberek – különösen egy gyerek – élete nem kizárólag a szabadság körül forog, a világ pedig megy tovább (Emma nagylánnyá cseperedik, szerelmes lesz stb.), de a sok kitérő mégiscsak szétfeszíti a regényt. *A fehér királyról* sem mondható el, hogy az első betűtől az utolsóig arra törekedne, hogy a diktatúra kérdésköre lebegjen az olvasó szeme előtt, de Dzsátának mégis a saját bőrén kell megtapasztalnia, mi is az a zsarnokság. *A Máglyára* ez kevésbé igaz, s talán ezért is érezhetjük úgy, hogy Dragomán új könyve végül nem alkot olyan szoros egészet, mint *A fehér király*, holott az – látszólag – sokkal kevésbé törekszik erre.

Totth Benedek
Holtverseny

Magvető Kiadó
Budapest, 2014

Vass Norbert

ZÚZ AZ ÉJSZAKÁBAN PÁR HAVER

„See I’m a 21st century digital boy
I don’t know how to read but I’ve got a lot of toys”
Bad Religion

Néhány gyufavékony, sünihajú, riadt szemmel didergő kisfiúról meséltem egy lánynak ősszel a margitszigeti futópályán. A srácok a kaposvári uszoda hányássárga, kopottas fűtőtestének dőlve azt latolgatták hajnalonta, háromnegyed hat táján a hűgyszagban, hogy úszni jobb-e vagy meghalni. A válaszra és az érvekre nem emlékszem már, arra viszont igen, hogy az egyik gyufavékony, sünihajú, riadt szemmel didergő kisfiú én voltam. Éppen ezért a Totth Benedek által teremtett kisvárosi, klórtól homályos, szűk terek meglehetősen ismerősek nekem, és éppen ezért azt hiszem, a *Holtversenynek* egészen atipikus olvasója vagyok. Ha pedig a könyv Joseph Conradtól vett mottójára gondolok – „Addig akartam úszni, míg a kimerültség végez velem” –, amely végtére is adekvát feloldását kínálja a régi dilemmáknak, libabőrös leszek megint.

Atipikus olvasója vagyok tehát a *Holtversenynek*. Jól ismerem a hajnali kelést, az apró kavicsok csikorgását a színházparkban, a vasúti síneken való átkelés kockázatát, a bumfordi pálmafákat az uszoda előterében, a termálmedence gyógyvizében lebegő gusztustalan, barna

valamiket, a megnyugtató fájdalmat, amit a sávelválasztó kötél a hónaljamba vág, és – nos – a kilencvenes évek legvégének a szökőkutakba szórt mosóporok ellenére is fékezett habzású, bágyadt Kaposvárájt. A kisvárost, amely tele van nagy indulatokkal. Nem lehet túl gyakori ez, most úgy esett mégis, hogy regényíró és kritikus egymástól kétsávnnyira maratott el egykor tucatnyi fecskét, s pár karnyújtásnyi távolságban rótták nap nap után a hosszokat a Csík Ferenc sétány legvégén morajló akolklorban. Elsőre nosztalgiát ébresztett ezért bennem a szöveg. Vágyakozást a városban és a medencében töltött évek, órák után. Újrakezdtém fejben a monoton tréningeket, újraéltem a váltás előtti feszült pillanatokot, hallottam a kihalt városközpont hajnali nesztelenségét, felidéződött bennem a közeg és az élettér, amely ritmust és célt adott akkor a mindennapjaimnak, s amelyet a szerző tüéles lírai naturalizmussal rajzol meg könyvében. Igen ám, de mindez csak dekoráció, a *Holtverseny* ugyanis nem a mi világunkról, nem a mi időnkéről szól. A számomra oly ismerős közelmúltbeli díszlet elé a 21. század szlengje és szokásai kerülnek, hogy zavarbaejtően idegen, de különös módon mégis borzasztó közeli, harmóniából és kaoszából összeálló montázsválósággá alakulva zúzzák szét a jóleső múltidézést. A nosztalgiát, amely – mondom – alighanem csupán a kötet kevés, hozzám hasonlóan uszodagőzben pácolódott olvasójának lehet sajátja.

A *Holtverseny* világa ugyanis a legkevésbé sem otthonos. Ehelyett riasztó, könyörtelen, sivár, boldogság nélkül való. A Z generáció tizenévesei lakják. Félelem és reszketés bujkál bennük, bár aligha vesznek erről tudomást. Az életük folyton frissülő hírfolyam, stimulusok végeérhetetlen sora. Akkor sem lassítanak, ha elrontanak egy váltást, betörnek egy orrcsontot, elütnek egy kerékpárost, lelőnek egy macskát, sőt akkor sem, ha gyilkolnak. „Ha észreveszed, hogy rossz helyen hajtottál le a sztrádáról, felesleges azon kattogni, hogyan tudsz visszakeveredni. Legokosabb, ha padlógázzal méysz tovább” – vallják (197).

Az irány rég elveszett, sőt személyiségek sincsenek, csak karaktertónusok. Az élet henylésből és tűzoltó helyzetgyakorlatokból áll. Bret Easton Ellis- és Larry Clark-figurák vetkőznek fürdőgatyára, hogy egy leszakadó, dél-dunántúli kisvárosban találják magukat, ott véletlenszerű küldetéseket teljesítsenek, a napjaikat felszeletelő tréningek közti időt pedig vétlen kábulatban, reflektálatlan kegyetlenkedéssel üssék el. Hiába töltenek több órát az úszómedencében, a korlátok teljesen értelmezhetetlenek maradnak számukra. A víz alatt nincsenek stopptáblák, nem hallatszik a kicsengetés, nincs megállás. Zúz az éj-

szakában pár haver. „Úgy rémlik, amikor beültünk, valaki megmondta, hová megyünk, de most már senki sem emlékszik. Vagy az is lehet, hogy eleve nem volt semmi ötletünk” – árulja el a könyv névtelen narrátora (17). Pedig ő az egyetlen szereplő, aki olykor-olykor elgondolkozik legalább a tettein, bár fékezni nem akar, nem tud ő sem. A világ neki is ablakmosó folyadékon, bepárasodott úszószemüvegen, gandszafüstön keresztül megtapasztalt „távoli látomás”. Kiszállni – ekkora sebesség-nél – képtelenség volna.

Különös, de a szereplőket mintha minden egyes jelenetben valami-féle páncél, burok, hályog venné körül. Az autó kasztnija, a medence áttetsző, tömör vize, egy luxusház puha bútorokkal lakhatóvá tett labirintusa vagy éppen a hallucinogén szerek túl színes útvesztője. Pubertáskori szkafanderek mind. Amint levetik ezeket az óvóöltözeteket, amint láthatóvá válnak és látnak megint, a szereplők rögvest elbizonytalanodnak, s új fedezéket keresnek maguknak. Ilyenkor lesz világos nekünk, olvasóknak, hogy Kacska, Bója, Zolika és az elbeszélő bármennyire keménynek hiszi és mutatja is magát, a *Gépnarancs* kamaszbandáihoz képest szánnivaló, nyeretlen kétévesek csak. Riadt tinik, akik tehetetlenül sodródhatnak a következmények nélküli tettek generálta örvények között.

A viselkedési mintákat – amelyek egy-egy helyzethez illenek ugyan, de bármikor lecserélhetők, következőképpen hosszú távon hasznavehetetlenek – LCD-képernyőkről tanulja ez a nemzedék. Amíg valakit (egy pornósínészt, egy Half-Life-karaktert vagy egy magát menőnek mutató, de ugyancsak másolatokból felépítő cimborát) másolni tudnak, ameddig másnak tudnak mutatkozni, mint amik, a döntéseket pedig tovább odázni, nem esik bántódásuk. Minden esetben találnak érzelmek és együttérzés ellen óvó vértet. Copy, paste. Copy, paste. De a felelősség azoké is, akik elmulasztanak tükröt tartani nekik.

„Üsszál tovább, fiam, ha beledöglesz is” (58). A kötet elbeszélője hallott édesapjától álmában kapja ezt az életvezetési tanácsot. A regényt lezáró tette – (spoilerversély következik!) hiába áll az élen egy úszóverseny döntőjében, nem csap a célba, hanem a táv leúszása után is eszemment sebességgel tempózik tovább – a fent emlegetett mottóval öszeolvasva keretessé teszi a szöveget. Önmagába ér a brutális mandala, mintha azt állítaná a szerző, hogy a kötelek közül nemigen van kiút.

Mert szemlélődni és fogódzókat keresni nincs idő. Mert a mai kamaszkor – mutat rá a *Holtverseny* – olyasféle, mint a külvárosi derítők medre. Sötét és nyálkás vízű, mindenféle titkokkal, bűnökkel teli kár-

tékony lény lakja, kapaszkodók meg sehol. Ha egyszer beleesik valaki – márpedig beleesik ebbe mindenki egyszer –, akkor csak magára számíthat. Totth könyve a jövő ragadozóinak eszmélését mutatja be, így mintha egyszersmind valamiképpen a *Rablóhalak* előzménytörténetét is kínálná. A törtető, céltalan lődörgések mögött a célratörő, haszonelvű társadalom keltetője sejlik fel, de nemcsak a téma, hanem a szikáran szószátyár, friss és sivár nyelv, valamint a sűrű jelenetezés is Kötter Tamás kötetével rokonítja Totth Benedek regényét. „A hangfalakból Slipknot bömböl, a *Wait and Bleed*, mert Misi szerint az a legjobb zene gyilkoláshoz” (153). És egy unalmas hétköznapi délután ezek a kiskamaszok tényleg elindulnak ölni. A halál árnyékának völgyében lófrálnak, de nem félnek a gonosztól, hiszen velük van az is, köztük lapul, még ha ez természetesen nem is tűnik fel nekik.

Több helyütt írták már, hogy Totth kötete nem következik egyenesen a honi irodalmi hagyományból, és meghatározó olvasmányélményei között jellemzően angolszász alkotókat említ a szerző is. De azt azért meg kell hagyni, hogy egy nagy tál ürsüti elfogyasztása után feltehetően Rejtő Jenő vagy Királyhegyi Pál is ilyesféle könyveket kanyarított volna. Az eddig műfordítóként ismert elsőkötetes író a drogtematikát, ifjúsági és nevelődési regények sémáit gyúrja bele a thriller és a kalandregény zsánereibe. Számomra viszont elsősorban kvázi-szociografikus hangulatkönyvként működik a *Holtverseny*. Egy veszett világot vázol fel, amelyben beszpidezett zombikként bolyongnak a kamaszok. Az álmok olyanok ebben a világban, mint egy film-trailer vagy egy számítógépes játék intrója. És ilyen az ébrenlét is. E kettő nemigen válik el egymástól, Totth remekül játszatja őket egybe. A regény szövegében filmképszerűen pergő jelenetek, lendületes, pontos párbeszédek és belassult víziók követik egymást. És a szerző – mint tapasztalt csapatversenyző – a váltásokra is odafigyel. A nap-pali lidércnyomás éjszaka is folytatódik, a klóros medencevíz dögszagú derítővé változik, a játékegyverekből vadászpuskák lesznek, a neon koszos holdfénné alakul át, az első fejezetben elcsapott „vaddisznó” pedig elégtételt vesz a könyv végén.

A szerkezet szinte kifogástalan tehát, s hogy mégis némi hiányérzettel tettem le a kötetet, annak a következő az oka. A cápa-metaphora („Fingom sincs, hová megyek, csak azt tudom, hogy nem állhatok meg, mert akkor végem. Cápa vagyok” [132]) kitűnően jellemzi ugyan a 21. századi digitális kölykök sebességigényét, a rájuk jellemző birni-, élnivágyást. Nehezen hihető azonban, hogy a kicsapongó kamaszlét mellett

miként lehetséges a fegyelmet, céltudatosságot követelő élsportban is eredményesnek lenni. Erre nézvést a könyv nem kínál túl sok fogódzót, mintha kerülné a dikció hitelessége szempontjából egyáltalán nem lényegtelen kérdést. A *Holtverseny* ennek ellenére sodró lendületű, őszinte leírása egy korszaknak. Pillanatkép egy zúzó éjszakáról, amely meg sem történt talán, ha meg igen, jobb lett volna, ha átaluszszuk mind.

Kolozsi László

A farkas gyomrában

Athenaeum Kiadó
Budapest, 2014

Falvai Máttyás

FÉLELEM ÉS RESZKETÉS FÜZÉRTASVÁNYBAN

Kolozsi László legújabb krimije nemcsak a hazai zsánerregények között számít egyedinek, hanem a teljes irodalmi palettából kitűnik szokatlan témaválasztásával. Míg például John Grisham etnikai feszültségekkel, rasszista indíttatású gyilkosságokkal terhelt amerikai Déljéről olvasnia kézenfekvő a magyar olvasónak, addig itthon nemcsak a szórakoztató és az úgynevezett szépirodalom, de még a tényirodalom vagy éppen a riportázs műfajában is csupán elvétve találkozzunk olyan művel, amely jelenkori társadalmi feszültségeinkről, a magyarországi cigányság problémáiról, a militáns szélsőjobb veszélyeiről, a prostitúcióra kényszerítésről, a mélyszegénységről és a minderről elképesztő kognitívdiszsonancia-feloldó reflexekkel tudomást nem vevő, átlagos